

Željka
Čorak

Napomene uz natječaj za Kaptol

Kao konzultant žirija (bez prava glasa) koji je razmatrao radove pristigle na natječaj za parterno uređenje Kaptola i za ideje njegove prometne regulacije i smještaja triju od Crkve traženih institucija sakralne baštine – željela bih uz donesene odluke ostaviti nekoliko napomena.

Natječaj je raspisan nakon što su i Grad Zagreb i Crkva stavili i javnost i struku pred stanovite faits-accomplis koji su uvelike uvjetovali, točnije rečeno otežali, traženje rješenja i opteretili kako razmatrani povijesni prostor, tako i metodologiju projektantskih razmišljanja.

Na jednoj od najvrednijih gradskih lokacija, unutar natječajnog perimetra, na lokaciji ugla Cesarčeve i Kurelčeve, umjesto javnog (ili polujavnog) zdanja s javnom (ili polujavnom) garažom, gradi se stambena zgrada. Najljepša gradska vizura na katedralu i njezinu tvrđavu, umjesto da postane atrakcija vrhunskog hotela, prepuštena je privatnoj stambenoj namjeni i interesima koji nemaju nikakve veze s cjelovitim interesima grada, a ne pogoduju prometnim aspektima ovog natječaja.

Zgrada “Crne škole” (Bogoslovije), goleme kvadrature, razvedenosti, razvojnih mogućnosti, projektantskih kvaliteta, i, što je najvažnije, na idealnoj lokaciji tik uz Katedralu, na zahtjev Nadbiskupije zagrebačke ostavljena je u crkvenoj obrazovnoj funkciji, a bila je idealna za smještaj svih triju traženih crkvenih kulturnih ustanova. Ne može se osporiti legitimnost zahtjeva za kontinuitetom funkcije i za živom prisutnošću mladih

bogoslova na Kaptolu, ali uz malo dobre volje i zrelog razmišljanja ta se funkcija mogla svesti na simboličnu (zato ne i manje snažnu) mjeru, a Kaptol se mogao poštediti iznudenog traženja desetaka tisuća novih izgrađenih kvadratnih metara. Navedenim primjerima svakako valja pribrojiti i lokaciju Prebendarskih vrtova.

Iz navedenih razloga natjecatelji, koji su redom osjećali svjesnu ili nesvjesnu želju da poštuju povijesni tekst Kaptola i Zagreba, nastojali su ulaz novih sadržaja učiniti što bezbolnijim, u prvom redu korištenjem kaptolskog podzemlja. Valja napomenuti da su strani natjecatelji, udaljeniji od poznavanja lokalne problematike, iz istog razloga, osjećajući snažniju obvezu prema neponovljivosti patine, tražili rješenja izvan zadanog perimetra. No ulaz u podzemlje pokazao je svoje različite aspekte. S jedne strane vidjeli su se pokušaji podzemnog smještanja riznice Katedrale, koji su se vezali uz profitabilno lociranje javne garaže (krajnji primjer došao je do 372 mjesta). Valja podsjetiti da relativno nedavno preuređenje Jelačićeva trga nije uopće uzelo u obzir sasvim bezbolno smještanje garaže velikog kapaciteta i lakog pristupa koje je tamo bilo moguće. Valja također podsjetiti da je prostor ispod platoa pred Katedralom vjerojatno najznačajniji arheološki prostor Zagreba, sasvim neistražen, koji će, iskopavanjem “bunara vremena”, sigurno promijeniti zagrebačku povijest. Znamo međutim kako prolazi arheologija u zonama živih (pogotovu reprezentativnih) funkcija. Postoji atrakcija kopanja i prezentiranja

Natječaj je raspisan nakon što su i Grad Zagreb i Crkva stavili i javnost i struku pred stanovite *faits-accomplis* koji su uvelike uvjetovali, točnije rečeno otežali, traženje rješenja i opteretili kako razmatrani povijesni prostor, tako i metodologiju projektantskih razmišljanja. Najljepša gradska vizura na katedralu i njezinu tvrđavu, umjesto da postane atrakcija vrhunskog hotela, prepuštena je privatnoj stambenoj namjeni i interesima koji nemaju nikakve veze s cjelovitim interesima grada, a ne pogoduju prometnim aspektima ovog natječaja.

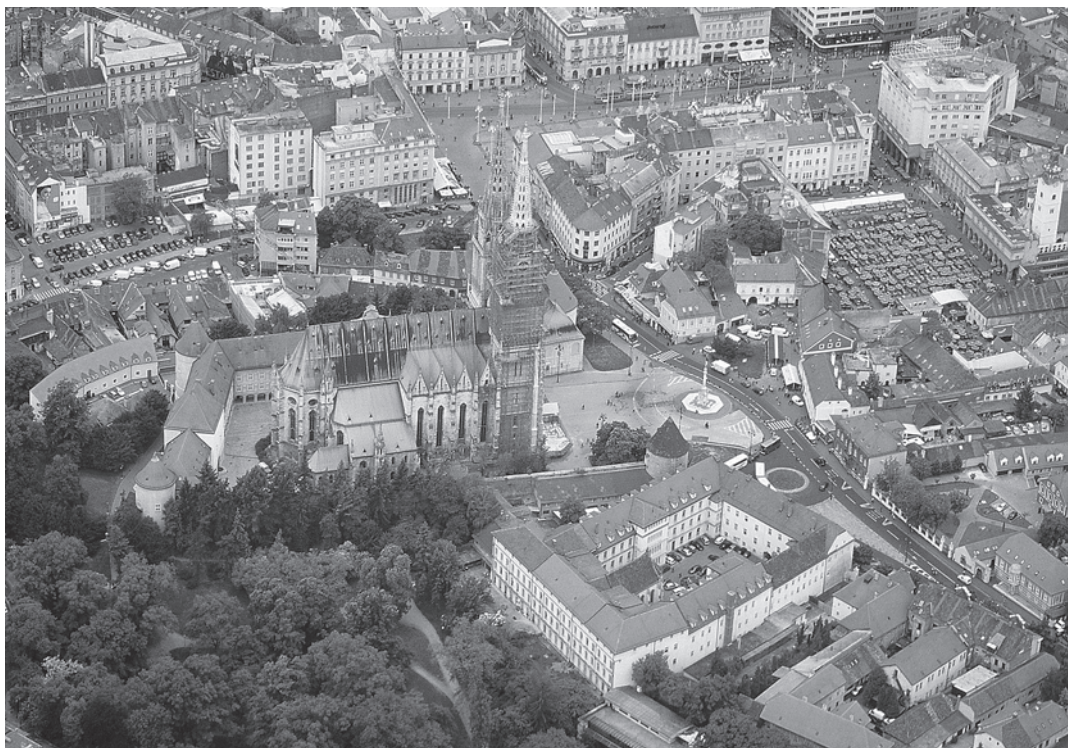
zagrebačke povijesti, kojoj bi riznica mogla biti tek privaga (a ne da riznica ili arheologija budu privaga garaži). To je jedini mogući dopustivi motiv kopanja platoa pred Katedralom. Da su tome male šanse, poučilo nas je cjeloživotno iskustvo.

Dakako da postoje prometni problemi središta Zagreba kojega je Kaptol dio. No ti problemi treba da manje osjetljive dijelove središta grada angažiraju u korist Kaptola

(i Gornjega grada), a ne da se dogodi obratno: da se “praktičnošću” lokacije i reljefa iz najvrednijih povijesnih zagrebačkih zona rješavaju širi problemi cijeloga grada.

Iz toga, dakako, proizlazi stav da Kaptol, istina je, ima postati pješačka zona, ali da mu ne treba dogmatično dramatizirati i ukidati i domicilni promet (nudeći garažu pred Katedralom i kao njegovo rješenje). Također, valja se sjetiti iznimnih situacija (Dan

↓ Zagreb, Kaptol, snimio: Jovan Kliska, 2005.

→ Zagreb,
Prebendarski
vrtovi, snimio:
Walker, 2008.

mrtvih - tradicionalni događaj u kalendaru) kad uz goleme količine ljudi, zahvaljujući režimu, Kaptol kao prometna postaja, najuže i najbliže vezana uz Jelačićev trg - funkcionira besprijekorno.

S prometnim moralom centra grada vezano je pitanje brojnih obodnih pojedinosti ovoga natječaja, a u prvom redu želim istaknuti pitanje livade na uglu Bakačeve i Cesarčeve ulice. Postoje projektantski stavovi prema kojima je neizgrađen prostor tek prazan prostor za građenje. Tako je i u ovom natječaju rečena zelena površina, doduše u manjem broju radova, predložena za različite svrhe - među ostalim i kao autobusno okretište, odnosno kao gradilište za "informacijski punkt". Neizgrađene površine u gustim tkivima gradova i općenito su zanimljive kao cezure u determinizmu, kao poprišta otvorena promjenjivim događajima. Slobodna površina na početku Bakačeve i Cesarčeve, ma kakve građevno-ekonomske potencijale nosi i apetite izaziva, jedna je od najvrednijih zagrebačkih arheoloških lokacija. Ona naime čuva arheologiju vidika. Ona u munjevitoj

vizualnoj obavijesti identificira tri sloja Zagreba, pokazujući, kao na primjer u francuskim srednjovjekovnim gradovima, kakav je to bio Zagreb koji je izgradio i očuvao svoju golemu katedralu (i od nje bio očuvan). Mali potez drvenih začelja Stare Vlačke i stotinu i pet metara visoki zvonici Katedrale čudesna su i jedinstvena scenografija koja je pravo urbano blago i koju ne bi trebalo oštetiti ni u mislima. Druga je stvar kakvo je na njoj rješenje javnog nužnika - očito postoje i bolje varijante. Ta dakle livada ne smije ući ni u kakav paket prometnih rješenja, nego treba da ostane zaštićeni prizor i pozornica onakvih zbivanja kakav je bio "Armijosaurus" Renea Medveška u jeku Domovinskog rata.

Fetiš komunikacije kruži Europom: dakako da je komunikacija prednost, ali, kako kaže Alain Finkielkraut, granica nije uvijek negativan pojam. Poželjno je probijati pješačke veze između Gornjega grada i parka Ribnjak (premda je Ribnjak terminal od kojega smjerovi zapad-istok vode samo u rezidencijalnu zonu Šalate), ali nije legitimno u tu svrhu nijekati narav katedralne tvrđave,

otvarajući prolaze kroz njezine zidine, niti je poželjno rušiti preostalu malu slikovitu stambenu izgradnju (Kaptol 17, kuće na uglu Tkalčićeve i Mikloušičeve). Diverzifikacija doživljaja zahtijeva i diverzifikaciju kretanja i dostupnosti. Što se rušenja uopće tiče, ono u 21. stoljeću sigurno zahtijeva daleko dublje razloge no što je to zahtijevalo doba historizma (kojemu se, bojim se, u mnogim lošim aspektima vraćamo). Ovo se posebno odnosi na one prijedloge koji ne shvaćaju posebnost odnosa i posebnost identiteta Katedralnog trga i Dolca, pa ih, rušenjem vrijednoga kaptolskoga teksta, nastoje bolje povezati, ukidajući dramaturgiju vizualnih iznenađenja.

Svakako je potpuno historicistički zahtjev za rušenjem u svrhu "otvaranja novih vizura" (a pritom se često ne vodi računa o neospornim vrijednostima onih postojećih). Potpuno je druga tema rušenje naknadnog građevinskog balasta, pogotovu kad služi obnovi kaptolskih vrtova i vraćanju dostojanstva pojedinim kurijama.

Uz prethodna ograničenja, natječaj je, takav kakav je raspisan, na velike tražene kvadrature triju kapitalnih objekata crkvene kulture i znanosti morao odgovoriti nizom prijedloga za novu izgradnju. Bez obzira što su mnogi projektanti nastojali aktivirati postojeće građevinske zalihe, novi smještajni kapaciteti tražili su se od nula posto dodavanja (novi sadržaji izvan zadanog perimetra) do više od dvadeset novogradnji na Kaptolu. Neki prijedlozi, bez obzira na zadiranje u postojeću strukturu i sliku (dogradnje Kaptola

27 i 29, izgradnja muzeja na tragu istočnog kaptolskog bedema) donijeli su vrijedne pretpostavke o mogućem inputu moderne arhitekture u srednjovjekovnu jezgru Kaptola i Zagreba.

Prijedlozi koji se odnose na Dolac bili su gotovo jednoglasni u afirmaciji postojećeg. To je dobrodošao tribut vitalizmu središta Zagreba. Oni radovi koji su predlagali novu izgradnju na južnoj i sjevernoj strani Dolca, barijere između kaskadnog silaska staroga grada prema Jelačićevu trgu, zaista nisu bili uvjerljivi argumentima niti ozbiljnošću.

Bez obzira što natječaj nije provedbeno obvezujući, ono što je na njemu valorizirano ima smisao poruke budućim zahvatima. Dakako da se nisu mogli izmisliti radovi kojih nema. A iz gore navedenog bit će jasno da u tri prvoplasirana rada, bez obzira na pozitivne doprinose, ne mogu pozitivno ocijeniti otvaranje prostora katedralne tvrđave, novu izgradnju na Dolcu, okretište autobusa na početku Cesarčeve ulice, uvrtnje pločnika u park Ribnjak, rušenje postojećeg gradskog teksta (osim naknadnih gospodarskih dogradnji), bespotrebno spajanje zasebnih identiteta Dolca i trga pred Katedralom, a naročito garažu u platou ispred Katedrale. Ti su elementi nažalost ušli u "perimetar nagrada" u paketu s dobrim rješenjima, pa bi ih, u prvoj fazi slanja poruka, valjalo razdvojiti od onoga što bi se propustilo u budućnost. Sa svoje specifične pozicije upravo tome ovim tekstom želim doprinijeti. ✕

SUMMARY: REMARKS ON THE KAPTOL COMPETITION

A critical review of the competition for the regulation of Zagreb's Kaptol square area and the setting of three ecclesiastical institutions. In analysing the competition, in her opinion of disputable quality, the author objects to opening of the Cathedral fort space, unnecessary

destruction of the existent urban context, and especially to proposals of constructing a subterranean garage in front of the Cathedral, all common features of the first three winning projects.